

tasks of the administrative-territorial reform]. *Finansy Ukrainy - Finance of Ukraine*, 10, pp. 97–108. [in Ukrainian].

3. Kolomyets' I. F., Pelekhaty A. O. (2015). Napryamky udoskonalennya administruvannya podatku na nerukhhome mayno, vidminne vid zemel'noyi dilyanky [Directions improved administration of real property, other than

land]. In V. Kravtsiv (Ed.), *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 111(1)*. (pp. 103-106). Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].

УДК: 332.14+330.4

Н. В. Булеца

аспірант

кафедри фінансів і банківської справи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

МОДЕЛЮВАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ МЕХАНІЗМУ ВИРІВНЮВАЛЬНИХ ДОТАЦІЙ

У статті розроблено модель регулювання бюджетних ресурсів за допомоги трансфертів. Модель передбачає регулювання окремих аспектів регіональної економіки шляхом перерозподілу доходів від оподаткування без залучення додаткових коштів

Ключові слова: регулювання бюджетних ресурсів; дотації вирівнювання; балансове рівняння; фіскальна децентралізація

Buletsa N. MODELING OF REGULATION OF EQUALIZATION GRANTS MECHANISM

In the article we developed a model of regulation of budget resources via transfers. The model provides the regulation of several aspects of regional economy by way of redistribution of tax revenue without mobilization of additional resources.

Key words: regulation of budget resources; equalization grants; accounting equation; fiscal decentralization

Регіональну економіку, як і будь-яку іншу, можна охарактеризувати її сильними та слабкими сторонами, можливостями та небезпеками. Отже, економічний регіональний розвиток може відбуватися шляхом підтримки сильних і нівелювання слабких сторін, використання можливостей, а також перешкоджанням чи послабленням ризиків. Враховуючи, що адміністративно регіони підпорядковано центральній загальнодержавній владі, у функції останньої також входить допомога функціонуванню регіональних економік через окреслені вище напрямки. Водночас, філософію фіскального федералізму спрямовано на зменшення регулюючих засобів центральної влади. Очевидно, при регулюванні слід намагатись максимально обмежити адміністративну складову, здійснюючи його через фінансові потоки (власне, цей аспект і є предметом пропонованого дослідження).

Проблеми розв'язання завдань підтримки та розвитку регіональних економік з урахуванням фінансової децентралізації шляхом перерозподілу коштів між регіонами та регіонами та центром за допомоги моделювання цих процесів досліджувались багатьма авторами.

Проблематикою моделювання міжбюджетних відносин в економічній системі України займались М. Кульчицький [1], В. Семенов [2], А. Сухоруков та Ю. Харазішвілі [3], В. Хорошун [4], І. Чугунов та В. Макогон [5] та інші. Серед закордонних учених, які займалися цими питаннями, можна визначити дослідження S.Bucovetsky & M. Smart [6], P. Courant [7], С. Dziobeketal.[8], D. Hevenstone & V.Jann [9],

С. Kotsogiannis [10], J. Martinez-Vazquez & J. Boex [11], P. Mieszkowski & R. Musgrave [12], R. Shadbegian [13] тощо.

Аналіз перелічених моделей засвідчив, що при розгляді питання перерозподілу коштів через дотації й інші трансферти, не має чіткого визначення, яке стратегічне завдання цей перерозподіл вирішує, внаслідок чого не завжди зрозумілі принципи розподілу.

Постає питання, в якому руслі може здійснюватися зазначене централізоване фінансове регулювання, щоби допомогти функціонуванню та розвитку регіональної економіки? Зважаючи на лібералізацію взаємовідносин, уряду не варто втручатись у розвиток регіонів сильних сторін економіки останнього. Водночас, доцільно, використовуючи більші фінансові ресурси й організаційні можливості, підтримувати певною мірою слабкі економіки, збільшувати бюджетно-фінансову безпеку регіонів і у взаємодії з регіональною владою визначати та стимулювати економічні можливості територій.

Безперечно, і це підкреслюють різні дослідники, аби дотації були максимально ефективними, при їх визначенні слід враховувати багато чинників стан економіки в регіоні, її характер, інноваційність, історію використання дотацій тощо. Проте, на наш погляд, усі ці фактори мусять бути додатковими, уточнюючими. Основна схема розподілу, яку прописано в Бюджетному кодексі України, ст. 98, 99, ґрунтується на показнику платоспроможності регіонів

(і більш дрібних територіальних утворень) і вирішує виключно завдання вирівнювання, тобто, зменшенню розривів між доходами та витратами в окремій територіальній економічній системі. Тому мета даного дослідження полягає у моделюванні механізму регулювання бюджетних ресурсів, спрямованого на розвиток економіки регіону.

Чинний механізм розподілу прямих і реверсних дотацій має кілька вад: по-перше, коефіцієнти, розраховані за його формулами, викривлюють природне розуміння відносної величини дефіциту/профіциту місцевих бюджетів; по-друге, використовувана формула не забезпечує в загальному випадку балансу донорських і дотаційних коштів.

У Постанові КМУ [14] сказано, що «обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету [...] визначається [...] як різниця між розрахунковим показником обсягу витратків і розрахунковим обсягом доходів, закріплених за відповідними місцевими бюджетами [...] із застосуванням коефіцієнта вирівнювання». Водночас, у п.2 статті 98 Бюджетного кодексу України [15] вказано, що «індекс податкоспроможності відповідного обласного бюджету є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності такого бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по всіх обласних бюджетах України у розрахунку на одну людину», а в п.3 – «якщо значення індексу [податкоспроможності відповідного обласного бюджету знаходиться]: в межах 0,9-1,1 – вирівнювання не здійснюється; менше 0,9 – надається базова дотація відповідному обласному бюджету в обсязі 80 відсотків суми, необхідної для досягнення значення такого індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9; більше 1,1 – передається реверсна дотація з відповідного обласного бюджету в обсязі 50 відсотків суми, що перевищує значення такого індексу 1,1».

Формула розподілу обсягу дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів має враховувати, зокрема, індекс відносної податкоспроможності відповідного бюджету – коефіцієнт, що визначає рівень податкоспроможності відповідного бюджету в порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одну особу. Проте, згідно «Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів ...» (напр., [14], ст. 5), для розрахунку даного індексу беруться не лише податкові, а й інші доходи та збори місцевих та державного бюджетів. Тому надалі цей варіант будемо називати плато- або доходоспроможністю, відрізняючи його від варіанту, коли враховуються суто податкові надходження (який і називатимемо податкоспроможністю). Нижче пропонується використання цієї формули (плато- і податкоспроможності) розглянуто на прикладі статистичних даних щодо доходів і витратків бюджетів областей України за 2011-2014 рр. На підставі цього розгляду показано наявність фактичного дефіциту при перерозподілі коштів і запропоновано підхід до вирішення цієї проблеми, що ґрунтуються на заміні фіксованих, прописаних у Бюджетному кодексі коефіцієнтів динамічними.

Для визначення рівня податкоспроможності з обсягом витратків порівнювалися величини податкових надходжень місцевих бюджетів. Для альтернативного показника платоспроможності (або доходоспроможності – за аналогією з податкоспроможністю) замість суто податкових надходжень бралися всі доходи місцевого бюджету за винятком обсягу трансфертів із державного бюджету до місцевого, але з додаванням (при наявності) коштів, перерахованих регіоном до Державного бюджету.

Також зауважимо, що для розрахунку прямих і реверсних дотацій вирівнювання, згідно Бюджетного кодексу, використовуються прогнозні – розрахункові величини доходів, зокрема, податкових, і витратків по областях. Логіка такого підходу зрозуміла на момент призначення дотації доходи та витратки ще невідомі (хоча, звичайно, можна було би скористатися значеннями за попередній рік або середньозваженими за декілька останніх років). Розрахунку цих прогнозних значень у додатку до основних статей Бюджетного кодексу [14] присвячено чимало місця, але при цьому зазначені розрахунки не вирішують проблему незбалансованості прямих і реверсних дотацій. Тому нижче замість цих розрахункових значень використовуються фактичні статистичні дані щодо доходів і витратків місцевих бюджетів. Це, по-перше, дозволяє побачити більш чітку картину, оскільки факт завжди точніше за прогноз; по-друге, жодним чином не вимагає вносити зміни в Бюджетний кодекс і його додатки в цій частині: реальні розрахунки цілком можуть здійснюватися на підставі прогнозних розрахунків – це жодним чином не впливає на запроповану методику, тобто, є до неї інваріантним.

Позначимо: R_i – обсяг доходів i -го регіону за врахуванням дотацій, але з урахуванням перерахунків у Державний бюджет, $i=1,2,\dots,N$; P_i – обсяг податкових доходів i -го регіону, $i=1,2,\dots,N$; V_i – обсяг витратків i -го регіону, $i=1,2,\dots,N$; X_i – чисельність населення i -го регіону, $i=1,2,\dots,N$; R – сумарний обсяг доходів по всіх обласних бюджетах України; P – сумарний обсяг податкових доходів по всіх обласних бюджетах України; V – сумарний обсяг витратків по всіх обласних бюджетах України; X – чисельність населення України; τ_i – податкоспроможність i -го обласного бюджету, $i=1,2,\dots,N$; N – кількість областей і міст центрального підпорядкування в Україні (власне, наразі – це лише м. Київ, раніше також було м. Севастополь).

За формулою різності:

$$\forall i=1,2,\dots,N: \tau_i = \frac{P_i - V_i}{P - V} \cdot \frac{X}{X_i}; \quad (1)$$

Наскільки неадекватною в цьому випадку є формула зі ст.98 Бюджетного кодексу можна бачити на такому прикладі. Припустимо, що сумарний дефіцит усіх регіональних бюджетів, нормований на 1 особу, становить 2 тис грн, дефіцит однієї з областей – 1 тис грн, дефіцит іншої – 3 тис, профіцит третьої – теж 3 млрд. Тоді за формулою (1) індекс податкоспроможності для 1-ї становитиме 0,5; для другої – 1,5; для третьої – -1,5. Згідно Бюджетному

кодексу, перша область заслуговує на дотацію (потрапляє у відрізок $[0,9; 1,1]$, проте третя має отримати дотацію в перерахунку на 1 особу шестеро $\left(\frac{0,9 - (-1,5)}{0,9 - 0,5}\right)$ більшу за першу, а друга – сплатити

реверсну дотацію. Очевидно, що такий розклад абсолютно не відповідає реальній ситуації, більше того – є прямо протилежний до неї: очевидно, що найбільшій дотації потребує область із найбільшим дефіцитом – друга; третя має профіцит і повинна сплатити реверсну дотацію до Держбюджету; а щодо першої області, то оскільки її дефіцит менший за середній по державі, вона або повинна виплатити реверсну дотацію, або ні – залежно від додаткових розрахунків. Не настільки викривлена, але теж не цілком точна картина спостерігається у випадку, якщо сумарно по всіх областях має місце профіцит коштів.

На цій підставі формулу різності слід відкинути та користуватися формулою співвідношення, за якою:

$$\forall i=1,2,\dots,N: \tau_i = \frac{P_i}{V_i} \cdot \frac{V}{P} \quad (2)$$

Значимо, що в цьому випадку зайвим є вимога нормування податкоспроможності на кількість осіб по регіонах і державі взагалі: у формулі (2) чисельність ураховано в неявному вигляді.

Середня податкоспроможність, згідно п.2 Статті 98 Бюджетного кодексу, визначається за формулою:

$$\bar{\tau} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \tau_i = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N \frac{P_i}{V_i}$$

Індекс податкоспроможності i -го обласного бюджету $t_i, i=1,2,\dots,N$, визначається як: $t_i = \frac{\tau_i}{\bar{\tau}}$.

Впорядкуємо τ_i за зростанням. Тоді

$$\exists i^-, i^+ : 1 \leq i^- < i^+ \leq N :$$

$$\tau_1 \leq \dots \leq \tau_{i^-} \leq 0,9;$$

$$1,1 \leq \tau_{i^+} \leq \dots \leq \tau_N.$$

Згідно статті 98 Бюджетного кодексу, кожна i -а область $1 \leq i \leq i^-$ має отримати дотацію в розмірі $0,8(0,9 - \tau_i)X_i$; кожна i -а область $i^+ \leq i \leq N$ – виплатити реверсну дотацію в розмірі $0,5(\tau_i - 1,1)X_i$, при цьому не факт, що виконуватиметься

$$0,8 \sum_{i=1}^{i^-} (0,9 - \tau_i) X_i \leq 0,5 \sum_{i=i^+}^N (\tau_i - 1,1) X_i \quad (5)$$

а це означає, що реверсні дотації не покриватимуть потребу у прямих. Доказ того, що це є реальним фактом, можна надати на підставі даних табл. 1 і 2.

Таблиця 1

Податкоспроможність регіонів України

Область, регіон	Індекс податкоспроможності				Прямі (+) та реверсні (-) дотації			
	роки				роки			
	2011	2012	2013	2014	2011	2012	2013	2014
Вінницька	0,768	0,781	0,774	0,783	639801	578776	612188	566610
Волинська	0,555	0,549	0,513	0,539	1196485	1216578	1341329	1251086
Дніпропетровська	1,429	1,408	1,376	1,487	-2210101	-2068924	-1849594	-2594613
Донецька	1,312	1,228	1,329	1,408	-1839449	-1108327	-1984320	-2677737
Житомирська	0,723	0,746	0,697	0,749	712041	617080	815070	608123
Закарпатська	0,534	0,544	0,499	0,535	1381057	1343057	1514276	1377800
Запорізька	1,202	1,195	1,147	1,197	-362912	-337624	-166343	-345157
Івано-Франківська	0,656	0,642	0,588	0,598	1070595	1131977	1367545	1325404
Київська	1,105	1,12	1,149	1,171	-19236	-75879	-183081	-265172
Кіровоградська	0,766	0,835	0,815	0,887	423993	207182	269856	41431
Луганська	1,073	1,009	1,01	1,198	0	0	0	-394892
Львівська	0,837	0,878	0,814	0,843	467499	164946	639510	424757
Миколаївська	0,884	0,897	0,867	0,925	57059	12110	117026	0
Одеська	0,998	1,014	1,005	0,998	0	0	0	0
Полтавська	1,208	1,247	1,152	1,195	-322450	-435953	-154410	-282225
Рівненська	0,614	0,658	0,601	0,612	1125064	952494	1177839	1134953
Сумська	0,895	0,958	0,871	0,879	18032	0	99547	72305
Тернопільська	0,539	0,578	0,534	0,552	1152750	1030015	1169724	1112414
Харківська	1,106	1,17	1,151	1,055	-28158	-342938	-251758	0
Херсонська	0,693	0,724	0,676	0,680	668270	566103	721058	708066
Хмельницька	0,671	0,715	0,691	0,724	954903	771857	873941	734790
Черкаська	0,833	0,877	0,858	0,875	266323	91040	167981	99884
Чернівецька	0,571	0,585	0,521	0,550	914417	876364	1055262	974435
Чернігівська	0,752	0,801	0,772	0,802	480439	322251	416393	320136
Київ	1,323	1,113	1,487	1,285	-1620180	-93285	-2815050	-1342137
Загалом					5126243	5418900	4953989	2850261

Як бачимо із табл. 1, при застосуванні у формулах (3) і (4) фіксованих індексів зі статті 98 Бюджетного кодексу обсяг прямих дотацій суттєво перевищує обсяг реверсних, що вимагає шукати додаткові джерела для трансфертів вирівнювання. Само по собі це ще не є значною проблемою: відповідну статтю видатків може бути передбачено у зведеному бюджеті. Проте, як свідчать підсумкові рядки табл. 1 і

2, величина дефіциту по роках досить розташовано досить нерівномірно, що заважає прогнозувати та планувати державний і місцеві бюджети. Краще було би апіорі виділяти на дотації відносно стабільний обсяг коштів, враховуючи його в розрахунках.

Тому пропонується, не чіпаючи обсягу додаткових дотацій (будемо вважати їх нульовими, хоча, в реальному плануванні це може бути будь-яка наперед

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

задана величина, як додатна, так і від'ємна) здійснювати регулювання параметрами формули (5) – індексами зі статті 98 Бюджетного кодексу.

Для збалансування сумарного бюджету потрібно щоразу або переглядати коефіцієнти прямих – 0,8 і реверсних – 0,5 дотацій (що найпростіше); або межі відхилення індексу податко- (доходо-) спроможності, в яких вирівнювання не здійснюється (наразі за Бюджетним кодексом це – 0,9-1,1).

Для загального аналізу попередньо оцінимо стан речей, що склався з рівнем платоспроможності по областях. Загалом ситуація є достатньо сталою. Згідно табл. 2, за індексом податкоспроможності в 16 областях протягом 4 років витрати протягом 4 останніх років стабільно перевищують доходи в порівнянні з аналогічним співвідношенням по Україні в цілому так само в 16 областях, а в 7 і Києві – навпаки. В даному випадку винятком слугує Одеська область, в якій недобір доходів мав місце в 2011 і 2014 роках. Загальна стабільна картина дозволяє для прикладу обмежитись якимось одним роком. Утім, для нашого аналізу краще взяти 2 роки, напр., 2011-й і

2014-й, оскільки у 2011 р. (так само, як і у 2012-му та 2013-му рр.) спостерігався недобір дефіцит сумарних обласних бюджетів, а у 2014 – профіцит.

Бюджетний кодекс передбачає наявність «нульової» зони, такої що області, що за своїм індексом платоспроможності потрапляють до неї, не отримують прямих і не здійснюють реверсних дотацій. Кількісно закріплена величина меж дорівнює 0,1. Тобто, «нульова» зона – це $1 \pm 0,1$, інакше кажучи, відрізок $[0,9; 1,1]$. Ми будемо розглядати цей параметр, як один із регульованих. Іншим регульованим параметром є співвідношення дотаційних коефіцієнтів: реверсного до прямого. В Бюджетному кодексі це співвідношення дорівнює $0,5 / 0,8 = 0,625$. У табл. 2 і 3 наведено розміри сумарного дефіциту/профіциту обсягу дотацій по всіх областях, залежно від значень указаних вище регульованих параметрів: меж «нульової» зони і співвідношення дотаційних коефіцієнтів згідно індексу.

Таблиця 2

Податкоспроможність регіонів для різних значень співвідношення дотаційних коефіцієнтів і меж «нульової» зони, 2011 р.

Співвідношення дотаційних коефіцієнтів	Межі «нульової» зони										
	0,5	0,6	0,625	0,7	0,8	0,9	1	1,111	1,25	1,429	1,667
0	-11,77	-9,67	-9,15	-7,57	-5,48	-3,38	-2,33	-1,28	1,04	3,96	7,70
0,05	-11,75	-9,66	-9,13	-7,56	-5,46	-3,37	-2,32	-1,27	1,06	3,97	7,71
0,1	-12,05	-10,01	-9,50	-7,97	-5,93	-3,89	-2,88	-1,86	0,41	3,24	6,88
0,15	-12,00	-10,14	-9,68	-8,29	-6,43	-4,58	-3,65	-2,72	-0,66	1,92	5,23
0,2	-9,65	-7,80	-7,33	-5,94	-4,09	-2,23	-1,30	-0,38	1,69	4,26	7,58
0,25	-7,65	-6,07	-5,67	-4,48	-2,89	-1,30	-0,51	0,28	2,05	4,25	7,09
0,3	-6,26	-4,67	-4,28	-3,09	-1,50	0,09	0,88	1,68	3,44	5,64	8,48
0,35	-6,48	-5,90	-5,76	-5,32	-4,75	-4,17	-3,88	-3,60	-2,95	-2,15	-1,13
0,4	-4,58	-4,00	-3,86	-3,43	-2,85	-2,27	-1,98	-1,70	-1,06	-0,26	0,77
0,45	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04	-4,04
0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Джерело: Розрахунки автора

Таблиця 3

Податкоспроможність регіонів для різних значень співвідношення дотаційних коефіцієнтів і меж «нульової» зони, 2014 р.

Співвідношення дотаційних коефіцієнтів	Межі «нульової» зони										
	0,6	0,625	0,7	0,8	0,9	0,95	0,99264	1	1,111	1,25	1,429
0	-11,52	-10,77	-8,51	-5,50	-2,50	-0,99	0,29	0,51	3,86	8,04	13,41
0,05	-11,50	-10,74	-8,49	-5,48	-2,47	-0,96	0,32	0,54	3,88	8,06	13,44
0,1	-11,51	-10,78	-8,58	-5,65	-2,72	-1,25	0,00	0,22	3,47	7,54	12,78
0,15	-9,35	-8,62	-6,42	-3,49	-0,56	0,91	2,16	2,37	5,63	9,70	14,94
0,2	-10,04	-9,47	-7,75	-5,46	-3,18	-2,04	-1,06	-0,89	1,65	4,82	8,90
0,25	-8,18	-7,61	-5,90	-3,61	-1,32	-0,18	0,79	0,96	3,50	6,68	10,76
0,3	-8,49	-8,08	-6,88	-5,27	-3,66	-2,86	-2,17	-2,05	-0,26	1,97	4,84
0,35	-6,69	-6,29	-5,09	-3,48	-1,87	-1,06	-0,38	-0,26	1,53	3,76	6,63
0,4	-4,02	-3,62	-2,42	-0,81	0,80	1,61	2,29	2,41	4,20	6,43	9,30
0,45	-2,92	-2,71	-2,05	-1,18	-0,31	0,12	0,49	0,56	1,52	2,73	4,28
0,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Джерело: Розрахунки автора

Аналіз даних у табл. 2, 3 свідчить, що за чинного співвідношення реверсного та прямого дотаційних коефіцієнтів досягти бездефіцитності роботи дотаційного механізму практично неможливо.

Отже, реальні перевищення реверсних дотацій над прямими починають спостерігатися за рівності відповідних коефіцієнтів, а якщо коефіцієнт прямих дотацій $\leq 0,9$ коефіцієнта реверсних дотацій – дотаційний профіцит забезпечується практично у всіх випадках. Це настановує на методику отримання практично бездефіцитності дотаційного механізму.

1. Для базового періоду розраховується таблиця, аналогічна табл. 3, де в рядках наведено границі «нульової» зони (напр., значення 0,3 означає, що «нульову» зону розташовано на відрізку $[0,7; 1,3]$), а в колонках – співвідношення дотаційних коефіцієнтів: реверсного до прямого (вище зазначалося, що наразі в Бюджетному кодексі це співвідношення становить $\frac{0,5}{0,8} = 0,625$). На

перетині певних рядка та колонки знаходиться величина профіциту/дефіциту функціонування дотаційного механізму (для коефіцієнта прямих дотацій = 1).

Зауважимо, що для розрахунку важливим є саме співвідношення коефіцієнтів, тому значення одного з них може обиратися довільним чином.

2. Фіксуємо коефіцієнт для прямих дотацій; аби дізнатися величину профіциту/дефіциту для вибраного коефіцієнта, значення табличної комірки помножуємо на нього.

3. Вибираємо з таблиці рядок і пару колонок, таких що значення в них мають різний знак (як правило, в лівій комірці – «-», у правій – «+»). Це означає, що при відповідному до зазначених колонок збільшенні коефіцієнта реверсних дотацій по відношенню до прямих дефіцит дотаційного механізму перетворюється на профіцит.

4. Надалі ми маємо 3 варіанти, вибір яких лежить уже не в науковій, а у практичній площині:

✓ зупинитись на одному зі знайдених коефіцієнтів, отримавши мінімальних або дефіцит, або профіцит;

✓ знайти проміжне значення, що лежить між знайденими і за якого профіцит/дефіцит практично обнуляється. В даному випадку проблема в тому, що це проміжне значення може мати багато десятичних знаків після коми, тому отримані результати можуть виявитись складними для розуміння територіальними громадами;

✓ можна застосувати якийсь компромісний варіант.

Покажемо роботу запропонованої методики на практичному прикладі. Візьмемо розрахунки за 2014 р.

1. Фіксуємо коефіцієнт для прямих дотацій. Оскільки його значення можна обирати на власний розсуд, залишимо йому величину 0,8 – згідно ст.98 Бюджетного кодексу.

2. Зауважуємо, що у випадку, коли коефіцієнти реверсних і прямих дотацій рівні між

собою (колонка зі значенням 1), для границь «нульової» зони 0; 0,05; 0,1 і 0,15 (тобто, для «нульових» зон $[1; 1]$, $[0,95; 1,05]$, $[0,9; 1,1]$, $[0,85; 1,15]$) механізм реверсних дотацій є профіцитним, а для співвідношення дотаційних коефіцієнтів 0,9 (для таких самих «нульових» зон) – дефіцитним. Оберемо «нульову» зону так само у відповідності до чинного законодавства, а саме – відрізок $[0,9; 1,1]$, що відповідає рядку зі значенням 0,1. На перетині отримуємо в комірці $(0,1; 0,9)$ значення -2,715 млрд грн, в комірці $(0,1; 1)$ – +0,216 млрд грн. Проміжне значення співвідношення коефіцієнтів, що практично обнуляє профіцит/дефіцит, дорівнює 0,992638: у цьому випадку профіцит становитиме 3 грн 89 коп.

3. Маємо такі альтернативні варіанти, які наведемо у формі ст.98 Бюджетного кодексу: якщо значення індексу податкоспроможності знаходиться в межах 0,9-1,1 – вирівнювання не здійснюється. Якщо воно менше 0,9 – надається базова дотація відповідному обласному бюджету в обсязі 80% суми, необхідної для досягнення значення такого індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9. Якщо воно більше 1,1 – передається реверсна дотація з відповідного обласного бюджету в обсязі:

✓ 1 варіант – 0,9*80% суми, що перевищує значення такого індексу 1,1 (дефіцит становитиме 2,172 млрд грн);

✓ 2 варіант – 80% суми, що перевищує значення такого індексу 1,1 (профіцит становитиме 172,634 млн. грн);

✓ 3 варіант – 0,992638*80% суми, що перевищує значення такого індексу 1,1 (профіцит становитиме 3,11 грн, тобто, практично 0);

✓ 4 варіант (компромісний) – взяти проміжне більш-менш «кругле» значення коефіцієнта, скажімо, 0,95; тоді –реверсна дотація з відповідного обласного бюджету передаватиметься в обсязі 0,95*80% суми, що перевищує значення такого індексу 1,1 (дефіцит у цьому випадку становитиме 999,8 млн. грн).

Бюджетним кодексом визначено, що індекс податкоспроможності не може змінюватись частіше 1 разу на 3 роки. Такий підхід можна пояснити спробою зменшити адміністративно-волонтаристську складову при його визначенні, зважаючи на окреслені вище нечіткі моменти визначення цього коефіцієнта, а також усього механізму розподілу дотаційних коштів. Водночас, очевидно, що економічний стан певної області (а разом із ним і її податкоспроможність) можуть досить суттєво змінюватись щороку. Зважаючи, що в цьому пункті запропоновано вдосконалення, спрямовані на формалізацію методики визначення податкоспроможності та розподілу коштів, а отже – і на послаблення ручного регулювання цими факторами, пропонується здійснювати перерахунки зазначених величин щороку.

Список використаних джерел

1. Кульчицький М.І. Міжбюджетні відносини в економічній системі України: монографія /

М.І.Кульчицький – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. – 494 с.

2. Семенов В.В. Моделювання впливу міжбюджетних трансфертів України на фінансування соціальної інфраструктури / В.В. Семенов // Доповіді Національної академії наук України. – 2013. – №10. – С.47-53.

3. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К. : НІСД, 2012. – 368 с.

4. Хорошун В.В. Комплекс моделей планування дохідно-частини місцевих бюджетів / В.В. Хорошун // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – №3(15). – С.82-88.

5. Чугунов І.Я. Теоретико-методологічні засади перспективного прогнозування доходів місцевих бюджетів / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Наукові праці НДФІ. – 2007. – №2(39). – С.3-14.

6. Bucovetsky S. The Efficiency Consequences of Local Revenue Equalization: Tax Competition and Tax Distortions / S. Bucovetsky, M. Smart // Journal of public economic theory. – 2006. – Vol. 8. Issue 1. – pp. 119-144.

7. Courant P. A General Equilibrium Model of Heterogeneous Local Property Taxes / P. Courant // Journal of Public Economics. – 1977. – No.8. – pp. 313-327.

8. Dziobek C. Measuring Fiscal Decentralization – Exploring the IMF's Databases / C. Dziobek, C. Gutierrez Mangas, P. Kufa // IMF. WP/11/126. – 2011. – 30 p.

9. Hevenstone D. Fiscal Federalism and Tax Equalization: The potential for progressive local taxes / D. Hevenstone, B. Jann // University of Bern Social Sciences. – 2016. – Working Paper No.19. – 26 p.

10. Kotsogiannis C. Federal tax competition and the efficiency consequences for local taxation of revenue equalization / C. Kotsogiannis // International Tax and Public Finance. – 2010. – Vol. 17. Issue 1. – pp. 1-14.

11. Martinez-Vazquez J. The Design of Equalization Grants: Theory and Applications / J. Martinez-Vazquez, J. Boex. – The WB Institute, 1999. – 41 p.

12. Mieszkowski P. Federalism, Grants, and Fiscal Equalization / P. Mieszkowski, R. Musgrave // National Tax Journal. – 1999. – Vol. 52. No. 2. – pp. 239-260.

13. Shadbegian R. The Effect of Tax and Expenditure Limitations on the Revenue Structure of Local Government, 1962–87 / R. Shadbegian // National Tax Journal. – 1999. – Vol. 52, No. 2. – pp. 221-237.

14. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним та місцевими бюджетами // Постанова Кабінету Міністрів України від 08.12.2010.

15. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572

References

1. Kul'chyc'kyj, M.I. (2015). Mizhbjudzhetni vidnosyny v ekonomichnij systemi Ukraïny [Intergovernmental relations in economic system of Ukraine]. Vydavnychyj centr LNU imeni Ivana Franka, 494.

2. Semenov, V.V. (2013). Modeljuvannja vplyvu mizhbjudzhetnyh transfertiv Ukraïny na finansuvannja social'noi' infrastruktury [Modeling of impact of intergovernmental transfers in Ukraine on financing of social infrastructure]. Dopovidi Nacional'noi' akademii' nauk Ukraïny, 2013, №10, 47–53.

3. Suhorukov, A.I., Harazishvili, Ju.M. (2012). Modeljuvannja ta prognozuvannja social'no-ekonomichnogo rozvytku regioniv Ukraïny [Modeling and forecasting of social and economic development of regions of Ukraine]. NISD, 368.

4. Horoshun, V.V. (2012). Kompleks modelej planuvannja dohodnoi' chastyny miscevyh bjudzhetiv [Complex model of planning and economic growth profitable]. Visnyk Zaporiz'kogo nacional'nogo universytetu, 2012, №3(15), 82–88.

5. Chugunov, I.Ja., Makogon, V.D. (2007). Teoretyko-metodologichnizasadyperspektyvnogoprognozuvannjadohodivm iscevyhbjudzhetiv [Theoretical and methodological background of prospective forecasting of revenue of local budgets]. NaukovipraciNDFI, 2007, №2(39), 3–14.

6. Bucovetsky, S. Smart, M. (2006). The Efficiency Consequences of Local Revenue Equalization: Tax Competition and Tax Distortions. Journal of public economic theory, 8(1), 119–144.

7. Courant, P. (1977). A General Equilibrium Model of Heterogeneous Local Property Taxes. Journal of Public Economics, 8, 313–327.

8. Dziobek, C., Gutierrez Mangas, C., Kufa, P. (2011). Measuring Fiscal Decentralization. Exploring the IMF's Databases. IMF. WP/11/126, 30.

9. Hevenstone, D., Jann, B. (2016). Fiscal Federalism and Tax Equalization: The potential for progressive local taxes. University of Bern Social Sciences. Working Paper No. 19, 26.

10. Kotsogiannis, C. (2010). Federal tax competition and the efficiency consequences for local taxation of revenue equalization. International Tax and Public Finance, 17(1), 1–14.

11. Martinez-Vazquez, J., Boex, J. (1999). The Design of Equalization Grants: Theory and Applications. The WB Institute, 41.

12. Mieszkowski, P., Musgrave R. (1999). Federalism, Grants, and Fiscal Equalization. National Tax Journal, 52(2), 239–260.

13. Shadbegian, R. (1999). The Effect of Tax and Expenditure Limitations on the Revenue Structure of Local Government, 1962–87. National Tax Journal, 52(2), 221–237.

14. Formula rozpodilu obsjagu mizhbjudzhetnyh transfertiv (dotacij vyrivnjuvannja ta koshtiv, shho peredajut'sja do derzhavnogo bjudzhetu) mizhderzhavnym ta miscevyymy bjudzhetamy // Postanova Kabinetu Ministriv Ukraïnyvid 08.12.2010.

15. Bjudzhetnyj kodeks Ukraïny // Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukraïny (VVR), 2010, № 50-51, st.572.